

4. Gedrukt – bedrukt

Na een korte inleiding over de grafische technieken in de kunst gaan we in deze les de talloze toepassingen van 'drukken' om ons heen wat nader beschouwen. De grafische technieken staan het dichtst bij schetsen en tekenen. Bij potlood-, pen- en krijttekeningen spreken we van een grafische werkwijze. Van grafiek of prentkunst is alleen sprake als de producten ook nog herhaalbaar zijn. Bij een grafische techniek moet het mogelijk zijn om meerdere, dezelfde afdrukken te maken. Vroeger (rond 1400) is de prentkunst begonnen als alternatief voor de boekverluchting die steeds stuk voor stuk opnieuw gemaakt moest worden! Tegenwoordig wordt de meeste grafiek gemaakt als zelfstandige techniek, dus niet als illustratie of iets dergelijks. De graficus maakt zelf de drukvorm, van hout, steen, metaal of nylon, drukt deze zelf af en signeert elk exemplaar. Deze afdrukken worden beschouwd als zelfstandig kunstwerk. Elke afdruk heeft een nummer en de oplage wordt aangegeven. Als er bijvoorbeeld 18/49 in de linker onderhoek staat betekent dat, dat het de 18e afdruk is bij een totale oplage van 49.

Het aantal afdrukken dat maximaal mogelijk is hangt mede af van de soort druktechniek. De voornaamste soorten zijn: hoogdruk (bijvoorbeeld een houtsnede), diepdruk (bijvoorbeeld een ets), vlakdruk (litho) en dóórdruk (zeefdruk).

Hoogdruk

De witte gedeelten zijn weggesneden uit de drukvorm (een stukje hout of linoleum). Het resterende oppervlak wordt met inkt ingerold en bedekt met soepel papier. Met de hand of met een pers wordt dan een afdruk gemaakt. Dezelfde werkwijze kan ook meerdere keren plaatsvinden met meerdere drukvormen in verschillende kleuren. Op hetzelfde papier worden dan op exact dezelfde plaats de afdrukken over elkaar gedrukt, zodat een sluitend geheel ontstaat (meerkleuren houtsnede). Karakteristiek voor de zwart-wit houtsnede is de sterke expressieve werking door het licht-donker contrast.

Diepdruk

In een metalen plaat (koper of zink) worden groeven en putjes aangebracht. Dit kan met de hand (gravure) of door middel van zuur (ets). Deze diepliggende gedeelten worden met inkt gevuld waarna het oppervlak van de plaat weer gereinigd wordt. Onder grote druk wordt vervolgens de plaat met soepel (vochtig)

papier erop, met daaroverheen een laag vilt, door de drukpers gedraaid. De inkt hecht zich vanuit de diepliggende delen op het papier, vandaar de naam diepdruk.

Vlakdruk

Op een speciaal geprepareerde en gepolijste steen of zinkplaat wordt met vettig materiaal (litho-krijt) een tekening gemaakt. De niet-betekende gedeelten worden vervolgens zó bewerkt met Arabische gom en zuur, dat ze na bevochtiging waterig blijven en daarom geen (vette) inkt opnemen bij het inrollen. Er is geen reliëf, zoals bij hoog- en diepdruk, en de werking berust dus op het gegeven dat water en vet elkaar afstoten. Het afdrukken gebeurt op een speciale litho-pers.

Doordruk

Een raam wordt bespannen met een fijnmazig materiaal (bijvoorbeeld nylon). De 'zeef' wordt plaatselijk ondoorlaatbaar gemaakt voor de drukinkt. Nu wordt de inkt met een rakel dóór de overgebleven gaatjes op het papier gedrukt dat onder de 'zeef' is gelegd. Bij doordruk hoeft de kunstenaar in vergelijking met andere procedés geen rekening te houden met spiegelbeeldige afdrukken.

Rubriceren

De kinderen krijgen, ruim van tevoren, de opdracht om in hun omgeving dingen te zoeken waar 'drukken' aan te pas is gekomen, en brengen deze mee. De leerkracht noemt uit de klas wat voorbeelden op (landkaart, balpen, etiketten, de opdruk van een gum). De les zelf begint met een leergesprek over drukken in de kunst (zie boven) en van daaruit via de boekdrukkunst naar het alledaagse drukwerk zoals bijvoorbeeld de krant.

De kinderen noemen manieren op waarop je een tekst of plaatje kunt 'vermenigvuldigen' (carbonpapier, fotokopie, offset, stencil, stempels, sjablonen, foto's, computerprints, etsen enz.). Een volgende vraag zou kunnen zijn waarom of wanneer iets eigenlijk gedrukt wordt (als je veel exemplaren nodig hebt; als het snel moet; als je iets heel mooi in kleur wilt hebben). Vervolgens gaan de kinderen met z'n tweeën een lijst opstellen van dingen die ge- of bedrukt worden. Wie maakt de langste lijst? Dan komen de meegebrachte voorwerpen aan bod. Komen deze op alle lijsten voor? We gaan nu proberen deze ongetwijfeld

landkaart	gum	horloge
slipper	reclamebord	tenkenrol
boek	speelgoed	plakklevers
potlood	lamp	bril
liniaal	kaffepapier	verkeersborden
klapper	kleurpotlood	bushalte
plakselpot	balpen	klipje
tisciert	stiket	tenis tennis-
broek	teniskiller	raket
schoenen	zakdoek	versiering
jas	deken	pef
tas	tijdschrift	blous
globe	wieg	pyama
sokken	slaapzak	agenda
etene	kunstenboek	doosje
behang	krant	kleurplaat
schrift	rijbewijs	map
das	kettingje	folder
fles	haarspeldje	kleurloek
pakpapier	bladjes blaadjes	kratten
postzegel	in wasko's	monster
stiket	richtingkaart	reperiekp
vulpen	plasticzak	stijf
posse	avontuurkaart	buton

boeken	juwelen
T. schied (kleding)	slippers
plastic zak (tas)	esketten
napier	kaarten
schoenen	plakselnoten
schriften	richtingkaarten
bro potlood	verfpotten
kranten	stef
etui	kleurdozen
behang	nemen
fles	foto's
verpakking	brieven
stickers	schelderijm
dozen	stijvers
prenten	auto's
klappers	tennen
landkaart	nemen
gum	liniaals
postpapier	zakdoek
auto's	platen hoer
reclames	v.c. papier
speelgoed	haarspeldje
globes	el. elastischjes
rapporten	knopen
	postzegel
	agenda's

Lijsten van gedrukte en bedrukte dingen, 10 jaar

"Marc Lo
michel

agenda klapper	verkeersborden	houwdoorn
potlood etui	naalden	potlood
liniaal emmer	spelleten	tekeningen
koppen papier	enveloppen	haarspeldjes
trui kranten	tekers	elastischjes
bloes foto	houwzandpen	kleurdoos
tr. y. eht glazen	films	postzegel
tassen ty	disas	doek
broek tegels	ballon	potten
boeken	plakkerplaatjes	teniskiller
sok brief	draden	raanen
kous plakselbot	snors	schelderij-pot
pen tr. schied	zeep	-bootbekoning
poasters	horloges	postzegel
schrift	komputerpakketjes	frivree
landkaart	jas	veem
kaart	ondergoed	margraaf
spelletjes	zakken	libel
zakdoekjes	draaonderdeks	zuideren
gummen	orbelben	kommandje
slippers	spatbord	riemen
dozen	jaarbechanner	el. etiketten
stickers	verfrot	kraken
auto's	vazen	kapotje

bonte verzameling te ordenen. De leerkracht stelt samen met de klas eerst een aantal rubrieken op volgens welke je zou kunnen indelen. Bijvoorbeeld naar kleur of zwart-wit; naar plat of gebogen of zelfs ruimtelijk; naar materiaal van de ondergrond; naar bedoeling van het 'drukwerk'. Bij materiaal waarop gedrukt kan worden zullen naar voren komen: papier, stof, plastic, hout, metaal, leer, rubber enz. Bij bedoeling van het drukwerk: informatie, reclame, show (schoonheid), nieuws, protest enz.

Als laatste stap gaan de kinderen in grotere groepen de lijsten rubriceren, elke groep volgens een ander criterium. Op het bord worden deze categorieën aangegeven. Tot slot worden de nieuwe lijsten met de hele klas besproken.